

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2016

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

www.othisi.gr

Παρασκευή, 20 Μαΐου 2016
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α) Νεοτουρκικό κίνημα
- β) Βαλκανικό Σύμφωνο
- γ) ΕΟΚΑ

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) **σελ. 66-67:** Οι Οθωμανοί Τούρκοι ανέπτυξαν εθνικό κίνημα, με μεγάλη καθυστέρηση και με στόχο να προληφθεί ο περαιτέρω ακρωτηριασμός της αυτοκρατορίας. Το τουρκικό εθνικό κίνημα εκδηλώθηκε ως αντίδραση στις επεμβάσεις των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και στην πρόσφατη προσπάθεια των λαών της περιοχής να τερματίσουν την τουρκική κυριαρχία στην Ευρώπη, καθώς και ως ρήξη με το καθεστώς του σουλτάνου, που είχε αποδειχτεί ανίκανο να αντιδράσει αποτελεσματικά εναντίον των εχθρών της αυτοκρατορίας. Εθνικό τουρκικό κίνημα που υποσχέθηκε στους λαούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ισονομία, ισοπολιτεία και ευρύτατο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα, είχε ως στόχο τον εκτουρκισμό της αυτοκρατορίας. Ο στόχος αυτός εκδηλώθηκε κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918) και πήρε τη μορφή της εθνοκάθαρσης της αυτοκρατορίας με την εκδίωξη των χριστιανών της χώρας. (προαιρετικά βλ. Γλωσσάρι σελ. 244: Οι Νεότουρκοι είναι νεαροί αξιωματικοί του σουλτανικού στρατού, καλλιεργημένη και με ευρωπαϊκή στρατιωτική παιδεία. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα δημιούργησαν την οργάνωση «Ένωση και Πρόοδος» με σκοπό τη δυναμική επιβολή μεταρρυθμιστικού προγράμματος στην οθωμανική κοινωνία).

β) **σελ. 107-108:** Η Ελλάδα συνυπέγραψε, στις 9 Φεβρουαρίου 1934, το τετραμερές **Βαλκανικό Σύμφωνο** με τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία και την Τουρκία, προκειμένου οι χώρες αυτές να προασπίσουν από κοινού την εδαφική ακεραιότητά τους απέναντι στην «αναθεωρητική» πολιτική που είχε υιοθετήσει η Βουλγαρία. Με τον τρόπο όμως αυτόν η Ελλάδα τασσόταν και συμβατικά υπέρ του ευρύτερου μετώπου που είχε συγκροτηθεί, υπό την ηγεσία της Γαλλίας, από τους οπαδούς της διατήρησης του καθεστώτος των Συνθηκών της Ειρήνης. Μολονότι η αποφυγή της εμπλοκής σε έναν νέο ευρωπαϊκό πόλεμο φαινόταν να αποτελεί κοινή επιδίωξη όλων των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων, οι μεταβενιζελικές κυβερνήσεις υιοθετούσαν

στην πράξη μια τακτική που θα ήταν δυνατόν να οδηγήσει στο ανεπιθύμητο αυτό αποτέλεσμα.

γ) **σελ. 163-164:** Την 1η Απριλίου 1955 άρχισε ο κυπριακός ένοπλος αγώνας από την ΕΟΚΑ(Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών). Ανώτατος πολιτικός ηγέτης του αγώνα ήταν ο Μακάριος. Στρατιωτικός ηγέτης ήταν ο κυπριακής καταγωγής αρχηγός της ΕΟΚΑ, συνταγματάρχης **Γεώργιος Γρίβας**, γνωστός με το ψευδώνυμο «Διγενής». Το 1955-1959 έχασαν τη ζωή τους, πολεμώντας για την ελευθερία, πολλοί νέοι Έλληνες Κύπριοι, όπως ο **Γρηγόρης Αυξεντίου** και ο **Κυριάκος Μάτσης** (το 1957 και 1958 αντίστοιχα) ή ο **Μιχάλης Καραολής** και ο **Ανδρέας Δημητρίου** (οι πρώτοι που απαγχονίστηκαν από τους Βρετανούς το 1956). Ο ίδιος ο Μακάριος εξορίστηκε από τους Βρετανούς στις Σευχέλλες τον Μάρτιο του 1956. Η Τουρκία, από την πλευρά της, διεκδίκησε τη διχοτόμηση της νήσου. Μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου ανακηρύσσεται τελικά ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία τον Αύγουστο του 1960.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α) Μοναδικό κίνητρο της αποικιοκρατίας ήταν η εξυπηρέτηση οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων.
- β) Ο Χαρίλαος Τρικούπης καθιέρωσε συνταγματικά τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων.
- γ) Η επιχείρηση εισβολής της Γερμανίας στην Ελλάδα βασίστηκε στο σχέδιο «Μαρίτα».
- δ) Ο όρος «σιδηρούν παραπέτασμα» (iron curtain) ανήκει στον πρόεδρο των ΗΠΑ Χάρυ Τρούμαν.
- ε) Τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα με τη Συνθήκη των Παρισίων (1947).

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α) Λάθος, β) Λάθος, γ) Σωστό, δ) Λάθος, ε) Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Να αναπτύξετε τα αίτια και τα αποτελέσματα της Επανάστασης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843.

Μονάδες 12

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σελ. 35-36: «Τον αρχικό γενικό ενθουσιασμό...πλειοψηφία του Κοινοβουλίου»

ΘΕΜΑ Β2

Ποιες απόψεις διατυπώθηκαν για την ευρωπαϊκή ενοποίηση στα τέλη της δεκαετίας του 1940 (μονάδες 9) και ποιοι ήταν οι «πατέρες της Ευρώπης»; (μονάδες 4)

Μονάδες 13

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σελ.154: «Στα τέλη της δεκαετίας του 1940... "πατέρες της Ευρώπης"»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1**

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις τεχνολογικές καινοτομίες, τις πηγές ενέργειας και τα μέσα μεταφοράς και συγκοινωνίας στην Αγγλία, κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση (μονάδες 12) και
β) στο ανθρώπινο δυναμικό που απασχολήθηκε στη βιομηχανία της Αγγλίας, καθώς και στις συνθήκες εργασίας του (μονάδες 13).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η τεράστια αυτή βιομηχανία [άνθρακα], μολονότι ίσως δεν αναπτυσσόταν αρκετά γρήγορα για πραγματικά μαζική εκβιομηχάνιση σημερινού τύπου, ήταν ωστόσο αρκετά μεγάλη για να δώσει κίνητρο στη βασική εφεύρεση που έμελλε να μετασηματίσει τις βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών: το σιδηρόδρομο. Διότι τα ορυχεία δεν χρειάζονταν απλώς ατμομηχανές μεγάλης ισχύος σε μεγάλες ποσότητες, αλλά και αποτελεσματικά μέσα μεταφοράς μεγάλων ποσοτήτων άνθρακα από το μέτωπο εξόρυξης στο φρέαρ¹, και ιδίως από την είσοδο της στοάς στο σημείο φόρτωσης. [...] Στις δύο πρώτες δεκαετίες της ζωής του σιδηροδρόμου (1830-50) η παραγωγή σιδήρου στη Βρετανία αυξήθηκε από 680.000 σε 2.250.000 [τόνους] –με άλλα λόγια, τριπλασιάστηκε. Η παραγωγή άνθρακα ανάμεσα στο 1830 και το 1850 τριπλασιάστηκε επίσης από 15 σε 49 εκατομμύρια τόνους. Η τεράστια αυτή αύξηση οφειλόταν κυρίως στο σιδηρόδρομο, γιατί για κάθε μίλι σιδηροδρομικής γραμμής χρειάζονταν 300 τόνοι σιδήρου μόνο για τη σιδηροτροχιά. [...] Το 1830 υπήρχαν μερικές δωδεκάδες μίλια σιδηροδρομικών γραμμών σε όλο τον κόσμο –κυρίως η γραμμή από το Liverpool στο Manchester. Ως το 1840 υπήρχαν 4.500 μίλια και ως το 1850 πάνω από 23.500 μίλια. Οι πιο πολλές γραμμές σχεδιάστηκαν σε περιόδους κερδοσκοπικού παραληρήματος, γνωστού ως «μανία των σιδηροδρόμων», όπως του 1835-37, και ιδίως του 1844-47· οι πιο πολλές κατασκευάστηκαν κατά μέγα μέρος με βρετανικά κεφάλαια, βρετανικό σίδηρο, βρετανικά μηχανήματα και τεχνογνωσία.

1. πηγάδι

E.J. Hobsbawm, Η εποχή των Επανάστασεων, 1789-1848, μτφρ. Μαριέτα Οικονομοπούλου, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1990, σσ. 65-68.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο πρώτος και ίσως ο ζωτικότερος παράγων που έπρεπε να κινητοποιηθεί και να ανακατατατανηθεί ήταν η εργασία, διότι βιομηχανική οικονομία σημαίνει απότομη πτώση του γεωργικού (δηλαδή αγροτικού) πληθυσμού και απότομη αύξηση του μη γεωργικού (δηλαδή του πληθυσμού στα αστικά κέντρα) και ασφαλώς σημαίνει (όπως στην περίοδο που μας απασχολεί) μια ταχύτατη γενική πληθυσμιακή αύξηση. [...] Μια βιομηχανική οικονομία χρειάζεται εργατική δύναμη που ασφαλώς θα προέλθει από τον προηγουμένως μη βιομηχανικό τομέα. Ο αγροτικός πληθυσμός στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, με τη μορφή μετανάστευσης (κυρίως της ιρλανδικής), ήταν οι πιο εμφανείς πηγές εργατικού δυναμικού, τις οποίες συμπλήρωναν οι διάφοροι μικροπαραγωγοί και οι φτωχοί εργαζόμενοι. [...] Στα εργοστάσια, όπου το πρόβλημα ήταν επιτακτικότερο, θεωρούνταν συχνά πιο βολικό να προσλαμβάνονται γυναίκες και παιδιά, που ήταν ευπειθέστεροι αλλά και χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι. Από το σύνολο των εργατών στις αγγλικές κλωστοϋφαντουργίες στα 1834-47 το ¼ περίπου ήταν άντρες, περισσότερο από το 50% γυναίκες και κορίτσια, και το υπόλοιπο αγόρια κάτω των 18 χρόνων [...].

Αναμφίβολα, το χωριατόπαιδο δεν θα θεωρούσε τη ζωή αυτή πιο εξαρτημένη ή πιο άθλια από των γονιών του [...]. Αλλά για τον ελεύθερο άνθρωπο, το εργοστάσιο, όπου έμπαινε απλώς ως «εργατική δύναμη», ήταν κάτι μόλις προτιμότερο από τη σκλαβιά, και όλοι, εκτός από τους πιο πεινασμένους, προσπαθούσαν να το αποφύγουν· ακόμη κι αν δεν το απέφευγαν, προσπαθούσαν από μέσα να αντισταθούν στη δρακόντεια πειθαρχία με πολύ μεγαλύτερο πείσμα απ' ό,τι οι γυναίκες και τα παιδιά, που τα προτιμούσαν γι' αυτό οι εργοστασιάρχες. Και, φυσικά, στη δεκαετία του 1830 και μέρος της δεκαετίας του 1840, ακόμη και η υλική κατάσταση του εργοστασιακού προλεταριάτου άρχισε να παρουσιάζει επιδείνωση.

E.J. Hobsbawm, ό.π., σσ. 70-72, 74 και 271.

Σημ. Τα κείμενα Α και Β αποδόθηκαν στο μονοτονικό.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) (Εισαγωγή) Τρία ήταν τα βασικά γνωρίσματα αυτού του νέου συστήματος: α) η υποκατάσταση του ανθρώπου σε πολλούς τομείς της παραγωγικής διαδικασίας από τη μηχανή β) η αντικατάσταση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας (υδατόπτωση, αιολική ενέργεια κ.ά.) από νέες, ιδιαίτερα τον γαιάνθρακα- γ) η χρήση νέων και άφθονων πρώτων υλών, ιδιαίτερα ανόργανων. Πρόκειται βέβαια για τα βασικά χαρακτηριστικά του ιστορικού φαινομένου που ονομάστηκε Βιομηχανική Επανάσταση και που εκδηλώθηκε πρώτα στην Αγγλία.

(Σχολικό Βιβλίο σελ. 41-42) Ο λόγος για τον οποίο οι επαναστατικές αλλαγές στην τεχνολογία και στην οργάνωση της βιομηχανικής παραγωγής συνέβησαν πρώτα στην Αγγλία είναι διότι εκεί υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες. Όσον αφορά τις τεχνολογικές καινοτομίες που εμφανίζονται στην Αγγλία κατά τη διάρκεια της Βιομηχανικής Επανάστασης, οι περισσότερες από αυτές αφορούν την κλωστοϋφαντουργία. **(Σχολικό Βιβλίο σελ. 41-42)** Στην Αγγλία στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας, όπου συντελέστηκε πρώτα η εκβιομηχάνιση της παραγωγής,

παρουσιάστηκαν, στο τελευταίο τέταρτο το 18ου αιώνα, μεγάλη αύξηση της ζήτησης βαμβακερών υφασμάτων και ταυτόχρονα αδυναμία των παραγωγών και των εμπόρων να ικανοποιήσουν αυτή τη ζήτηση. Τεχνολογικά επιτεύγματα ωστόσο έδωσαν τη δυνατότητα μεγάλης αύξησης της παραγωγής κλωστών και υφασμάτων. Τη μηχανική ανέμη, την «κλώστρια Τζένη», όπως ονομάστηκε, ακολούθησαν άλλες εφευρέσεις και τεχνολογικές εφαρμογές τους στην παραγωγή, με αποκορύφωμα την ατμομηχανή. **Συμπληρωματικά, στο Κείμενο Α ο ιστορικός Ε. J. Hobsbawm αναφέρει ότι** παρά το γεγονός ότι η εκβιομηχάνιση δεν ήταν μαζική, ήταν τέτοιου μεγέθους που απαιτούσε την εφεύρεση ενός μέσου για την αύξηση της παραγωγής των αγαθών. Εκτός από τα εργοστάσια, τα ορυχεία δεν χρειαζόνταν απλώς μόνο ατμομηχανές μεγάλης ισχύος και σε μεγάλες ποσότητες αλλά και μέσα μεταφοράς, όπως ο σιδηρόδρομος. Μεγάλες ποσότητες, λοιπόν, άνθρακα έπρεπε να μεταφερθούν από τα σημεία εξόρυξης στις στοές στα σημεία φόρτωσης. Είναι γνωστό, άλλωστε, από τις ιστορικές μας γνώσεις ότι η Αγγλία διέθετε μεγάλες ποσότητες γαιάνθρακα σε βάθος που επέτρεπε την εξόρυξή του με τα μέσα της εποχής.

Κατά συνέπεια, η χρήση του σιδηροδρόμου ιδιαίτερα στις δύο πρώτες δεκαετίες της ζωής του (1830-1850) συνέβαλε στον τριπλασιασμό της παραγωγής του σιδήρου (από 680.000 σε 2.250.000 τόνους) και του άνθρακα (από 15.000.000 σε 49.000.000 τόνους). Η παραπάνω αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι μόνο για τη σιδηροτροχιά σε κάθε μίλι σιδηροδρομικής γραμμής απαιτούνταν 300 τόνοι σιδήρου. Έτσι, συνολικά την περίοδο 1830-1850 κατασκευάστηκαν τελικά δεκάδες χιλιάδες μίλια σιδηροδρομικών γραμμών (πάνω από 23.500 μίλια), με πιο σημαντική τη γραμμή από το Liverpool στο Manchester. **(Σχολικό Βιβλίο σελ. 42)** Στην Αγγλία εξάλλου υπήρχαν τα απαραίτητα κεφάλαια για επενδύσεις από τη συσσώρευση πλούτου που εξασφάλισε η Εμπορική Επανάσταση. **Ο ιστορικός σχολιάζει ότι** τα έτη 1835 -1837 και 1844 - 1847 χαρακτηρίζονται οι Βρετανικές επιχειρήσεις από τη «μανία των σιδηροδρόμων», με αποτέλεσμα στην προσπάθειά τους τα βρετανικά κεφάλαια να αποκτήσουν γρήγορο και εύκολο κέρδος («κερδοσκοπικό παραλήρημα»), να διαθέτουν τις πρώτες ύλες, τα μηχανήματά τους και την τεχνογνωσία τους στον σιδηρόδρομο. **(Σχολικό Βιβλίο σελ. 42)** Η Αγγλία διέθετε επιπλέον, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, ελεγχόμενες πηγές πρώτων υλών και αγορές των βιομηχανικών προϊόντων στις αποικίες της, καθώς και τον απαραίτητο εμπορικό στόλο για την ασφαλή μεταφορά των προϊόντων. Η χώρα αστή διέθετε ακόμη ένα εξαιρετικά ανεπτυγμένο σύστημα πλωτής και οδικής συγκοινωνίας.

(Επίλογος) Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι στη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης η Αγγλία διαθέτει τεχνολογικές καινοτομίες, πηγές ενέργειας και μέσα μεταφοράς και συγκοινωνίας με απεριόριστες δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης.

β) (Εισαγωγή) Η Βιομηχανική Επανάσταση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την θεαματική αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης, αλλά και του αριθμού του εργατικού δυναμικού.

Στην Αγγλία ιδιαίτερος υπήρχε το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό διότι, όπως συμπληρωματικά αναφέρεται στο κείμενο Β, η Βιομηχανική Επανάσταση οδήγησε

στην απότομη πτώση του αγροτικού πληθυσμού και στην συνεπακόλουθη αύξηση του αστικού πληθυσμού. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού μετακινείται στα αστικά κέντρα και ο μέχρι πρότινος μη βιομηχανικός πληθυσμός μετατρέπεται σε εργατική δύναμη στις πόλεις. Παράλληλα με την εσωτερική μετανάστευση, κομμάτι του εργατικού δυναμικού αποτελούν και μετανάστες από την Ιρλανδία και μικροπαραγωγοί και φτωχοί εργαζόμενοι. Τέλος, στους εργάτες περιλαμβάνονται και γυναίκες και παιδιά κάτω των 18 χρόνων. Χαρακτηριστικά τα έτη 1834-47, στις αγγλικές κλωστοϋφαντουργίες γυναίκες και κορίτσια αποτελούσαν πάνω από τους μισούς εργάτες, το 25% ήταν άντρες και το υπόλοιπο ανήλικα αγόρια.

Η εκβιομηχάνιση του δευτερογενούς τομέα παραγωγής στην Αγγλία συντελέστηκε στον ιδιωτικό τομέα σε καθεστώς ακώλυτης λειτουργίας της αγοράς, εφόσον όπως είναι γνωστό στην Αγγλία είχαν ατονήσει οι μεσαιωνικές συντεχνίες σε βαθμό που να μην μπορούν να προβάλουν εμπόδια στην ανεξέλεγκτη παραγωγή προϊόντων. Ο ιστορικός **E. J. Hobsbawm** στο κείμενο **B** αποδίδει με σαφήνεια τις συνθήκες εργασίας στις βιομηχανικές πόλεις καταγράφοντας την τάση των βιομηχάνων να προσλαμβάνουν κατά κύριο λόγο γυναίκες και παιδιά που μπορούσαν να διαχειριστούν πιο εύκολα αλλά και να τους πληρώνουν λιγότερο. Επειδή οι συνθήκες εργασίας ήταν άθλιες (ελάχιστα διαφορετικές από συνθήκες σκλαβιάς), αρχικά τα νεαρά παιδιά που έρχονταν από τα χωριά (εκτός από τους πιο πεινασμένους) προσπαθούσαν να αποφύγουν τη δουλειά στο εργοστάσιο. Αν δεν το κατόρθωναν, μέσα από το εργοστάσιο, με πείσμα λόγω του γεγονότος ότι αισθάνονταν «ελεύθεροι άνθρωποι», προσπαθούσαν να αντισταθούν στην εκμετάλλευση των εργοδοτών, γι' αυτό και οι τελευταίοι προτιμούσαν τις γυναίκες και τα παιδιά. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι στην καρδιά της Βιομηχανικής Επανάστασης (1830-1840) εξαθλιωνόταν όλο και περισσότερο η ζωή των εργατών.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις ανθρώπινες απώλειες και στις ηθικές, οικονομικές και πολιτικές συνέπειες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (μονάδες 13) και
- β) στις συνέπειες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στο πεδίο των διεθνών σχέσεων (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ναι, πρέπει να ξέρουν όλοι καλά ότι οι ακρωτηριασμένοι δεν θεωρούν τους εαυτούς τους περιθωριακούς, άτυχους ή άσχημους. Όλοι εμείς, οι κουλοί, οι μονόφθαλμοι, οι παραμορφωμένοι, ισχυριζόμαστε ότι αξίζουμε σωματικά και ψυχικά το ίδιο και ακόμα περισσότερο από τον οποιονδήποτε... Αμέ! Όμως αυτοί που χρησιμοποίησαν τα δυο τους πόδια για να τρέξουν γρηγορότερα στην επίθεση, αν

έχουν ακρωτηριασθεί, κρατούνται σε απόσταση στη ζωή από αυτούς που ζέσταναν τα δυο τους πόδια στο μαγκάλι ενός γραφείου... Δώστε μας μια θέση στην κοινωνία και μάθετε ότι αυτή τη θέση ξέρουμε πώς να την κερδίσουμε.

Maurice Leblanc

Αρσέν Λουπέν, Το χρυσό τρίγωνο, στο Marc Ferro, Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος 1914-1918, μτφρ. Τζίνα Κατσιλιέρη, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1993, σ. 451.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η Γαλλία και η Αγγλία, οι οποίες άκμαζαν το 1914, κατεστραμμένες τώρα από τις πολεμικές επιχειρήσεις [...] δεν είχαν πλέον κανένα κέρδος από τα κεφάλαια που είχαν τοποθετήσει στη Ρωσία και την οθωμανική αυτοκρατορία. Με τις βάσεις της οικονομίας τους αποδυναμωμένες, έχασαν τα πλεονεκτήματα που τους έδινε το οικονομικό τους προβάδισμα απέναντι στη Γερμανία και τις άλλες χώρες. Έτσι οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να θεωρούνται οι μόνοι πραγματικοί νικητές του πολέμου, αφού διατήρησαν το έδαφός τους άθικτο και έγιναν οι δανειστές όλων των άλλων εμπόλεμων χωρών.

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ [ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ]

	Επιστρατευμένοι μεταξύ του 1914 και του 1918*	Νεκροί*	Τραυματίες*	Ποσοστό των νεκρών, των ανάπηρων και των τραυματιών επί του συνόλου των επιστρατευμένων (%)
Γαλλία	8,41	1,35	3,50	60
Μεγ. Βρετανία	8	0,95	2	37
Ιταλία	5,25	0,50	-	-
Η.Π.Α	4	0,10	-	-
Ρωσία	-	2,30	-	-
Γερμανία	13	1,60	4	41
Αυστροουγγαρία	9	1,45	2	38
Τουρκία	-	0,40	-	-

* Οι αριθμοί δηλώνουν εκατομμύρια
Marc Ferro, ό.π., σ. 449

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Οι θέσεις του Γούλσον, [Woodrow Wilson] που έχουν εκφραστεί από τον Ιανουάριο του 1918 σε ένα μήνυμα προς το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών (όπου απαριθμούνται τα περίφημα «14 σημεία» πάνω στα οποία θα πρέπει να βασιστεί η μελλοντική ειρήνη), αναφέρουν με πολύ καινοτόμο τρόπο το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και εισηγούνται την εγκατάλειψη της μυστικής διπλωματίας, την ελευθερία των θαλασσών, τον αφοπλισμό, «αμοιβαίες εγγυήσεις πολιτικής ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας» στο πλαίσιο μιας «Κοινωνίας των Εθνών» κ.λπ. Πέρα από τις γενναιόψυχες προθέσεις αυτού του προγράμματος –που οι περισσότεροι Ευρωπαίοι κρίνουν «ουτοπικό»–, ο Γούλσον ενδιαφέρεται πραγματικά να αποφευχθούν οι επερχόμενες τριβές, περιορίζοντας όσο γίνεται την απογοήτευση των ηττημένων.

Serge Berstein - Pierre Milza, Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815 -1919, μτφρ. Αναστάσιος Κ. Δημητράκοπουλος, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1997, σ. 277.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) (Σχολικό βιβλίο σελ. 80-81) «Τελείωσε έτσι ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος...παρέμβαση των στρατιωτικών στην πολιτική» σε συνδυασμό με τις πληροφορίες των παραθεμάτων.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος τερματίστηκε ύστερα από τεράστιες καταστροφές και μεγάλες πολιτικές και κοινωνικές αναστατώσεις. Από τα 65 εκατομμύρια άνδρες που επιστρατεύτηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου πάνω από 10 εκατομμύρια σκοτώθηκαν στα διάφορα πεδία των μαχών και 20 εκατομμύρια τραυματίστηκαν. Τα θύματα ανάμεσα στους άμαχους δεν ήταν λιγότερα από τους νεκρούς στρατιώτες. **Ο πίνακας που συνοδεύει το δεύτερο παράθεμα επιβεβαιώνει το μέγεθος των απωλειών που προκάλεσε ο πόλεμος και προσθέτει το μέγεθος που είχαν αυτές οι απώλειες σε κάποιους από τους εμπόλεμους στρατούς.** Η Γαλλία είχε αναλογικά τις μεγαλύτερες απώλειες, επειδή οι έξι στους δέκα στρατιώτες της σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν. Ο γαλλικός στρατός επιστράτευσε, **σύμφωνα με όσα προσθέτει ο ίδιος πίνακας**, 8,41 εκατομμύρια στρατιώτες, από τους οποίους 3,5 εκατομμύρια τραυματίστηκαν και 1,35 σκοτώθηκαν. Ακολουθούσε σε έκταση απωλειών η Γερμανία, όπου οι τέσσερις στους δέκα στρατιώτες υπήρξαν θύματα. Συγκεκριμένα, από 13 εκατομμύρια επιστρατευμένους, τραυματίστηκαν 4 εκατομμύρια και φονεύθηκαν 1,6. Ανάλογης έκτασης απώλειες είχαν και η Αυστροουγγαρία και η Μεγάλη Βρετανία. Συνολικά επιστρατεύτηκαν 9 εκατομμύρια άνθρωποι στην Αυστροουγγαρία και 8 στη Μεγάλη Βρετανία ενώ κάθε χώρα είχε από δύο εκατομμύρια τραυματίες. Σκοτώθηκαν επίσης 1.450.000 στρατιώτες της Αυστροουγγαρίας και 950.000 της Μεγάλης Βρετανίας. Σε αυτά τα αριθμητικά στοιχεία **ο πίνακας προσθέτει** 2,3 εκατομμύρια νεκρούς από τη Ρωσία, μισό εκατομμύριο από την Ιταλία, 400.000 από την Τουρκία και 100.000 από τις ΗΠΑ. **Το πρώτο παράθεμα συμπληρώνει** στις ιστορικές μας γνώσεις αναφέροντας τα παράπονα που είχαν οι ακρωτηριασμένοι τραυματίες μετά το τέλος του πολέμου. **Σύμφωνα με το κείμενο**, οι ανάπηροι αυτοί αντιμετώπιζονταν με περιφρόνηση και χαρακτηρίζονταν ως «περιθωριακοί» και «παραμορφωμένοι». Οι ίδιοι ωστόσο επιθυμούσαν να διεκδικήσουν μία καλύτερη θέση στην κοινωνία, την όποια κατά τη γνώμη τους άξιζαν λόγω της συμμετοχής τους στον πόλεμο, προβάλλοντας μάλιστα την άποψη ότι όσοι τους κατηγορούσαν ήταν αυτοί που δεν είχαν συμμετάσχει στον πόλεμο όπως όφειλαν.

Δυσκολότερο να υπολογιστεί είναι το ηθικό τίμημα του πολέμου. Η προβολή της νίκης ως υπέρτατου σκοπού που δικαιολογεί όλα τα μέσα υποβίβασε τις βασικές αξίες του δυτικού πολιτισμού. Ο πόλεμος εξασθένησε και υπονόμεισε θεσμούς και αξίες, όπως την κοινοβουλευτική δημοκρατία, τα φιλελεύθερα ιδεώδη και την ελεύθερη οικονομία, και εισήγαγε ή επέτεινε άλλους θεσμούς, όπως τον κρατικό παρεμβατισμό στην οικονομία και την παρέμβαση των στρατιωτικών στην πολιτική. Στο οικονομικό επίσης πεδίο, **όπως συμπληρώνει το δεύτερο από τα κείμενα που δίνονται**, ευνοήθηκε η επικράτηση των ΗΠΑ, οι οποίες δεν υπέστησαν υλικές φθορές στο έδαφός τους και αναδείχθηκαν σε δανειστές όλων των εμπολέμων. Η Αγγλία και

η Γαλλία αντίθετα, δυνάμεις οι οποίες ως τότε άκμαζαν, έχασαν σύμφωνα με το ίδιο κείμενο την οικονομική πρωτοκαθεδρία, απώλεσαν τα κεφάλαια που είχαν επενδύσει σε χώρες όπως η Ρωσία και η Οθωμανική αυτοκρατορία και υποσκελίστηκαν από τους ανταγωνιστές τους.

β) (Σχολικό βιβλίο σελ. 81) «Ο πόλεμος οδήγησε επίσης...την ίδρυση της εθνικής εστίας των Εβραίων» σε συνδυασμό με τις πληροφορίες των παραθεμάτων.

Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος οδήγησε στην αναθεώρηση πολλών αρχών και δογμάτων που ρύθμιζαν έως τότε τις διεθνείς σχέσεις. Η δήλωση του προέδρου των ΗΠΑ Ουίλσον για την αυτοδιάθεση των λαών (τα περίφημα «14 σημεία»), που δημοσιεύτηκε Ιανουάριο του 1918, προσέδωσε ιδεολογική υπόσταση στη σύρραξη και επιτάχυνε την αποσταθεροποίηση και τη διάλυση των δύο πολυεθνικών αυτοκρατοριών της Ευρώπης, της Αυστροουγγαρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. **Το τρίτο παράθεμα επιβεβαιώνει** την περίοδο δημοσίευσης του σχεδίου του προέδρου Γουίλσον και **συμπληρώνει** ότι μεταξύ των προτάσεων συμπεριλαμβάνονταν καινοτόμες ιδέες, όπως το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών, ο τερματισμός της μυστικής διπλωματίας, η ελεύθερη ναυσιπλοΐα, αφοπλισμός και παροχή εγγυήσεων από όλους για σεβασμό της πολιτικής ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας. Ο σεβασμός αυτών των στοιχείων θα μπορούσε να επιτευχθεί στο πλαίσιο ενός οργανισμού που θα αποκαλείτο «Κοινωνία των Εθνών». **Σύμφωνα με το κείμενο των Berstein και Milza** στόχος του προέδρου Γουίλσον ήταν να περιορίσει την απογοήτευση των ηττημένων και έτσι να αποτρέψει νέα ένταση στο μέλλον. Οι προτάσεις του ωστόσο κρίθηκαν ουτοπικές από την πλειοψηφία των Ευρωπαίων.

Το κόστος του πολέμου αποδείχτηκε πολύ μεγαλύτερο από αυτό που μπορούσαν να υπολογίσουν το 1914 οι αντίπαλοι. Τόσο οι εδαφικές υποσχέσεις όσο και τα δάνεια περιέπλεξαν ακόμη περισσότερο της διακρατικές σχέσεις, αύξησαν τις ξένες επιρροές και επεμβάσεις και υποβίβασαν γενικά το επίπεδο των διεθνών σχέσεων. Για να κερδηθούν η Ιταλία και η Ελλάδα, οι Σύμμαχοι προέβησαν σε παραχωρήσεις σε βάρος της Αυστρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν χωρίς να προκαλέσουν αναστατώσεις που δε συνέφεραν ούτε στους ηττημένους ούτε στους νικητές. Ανάλογες ήταν οι επιδράσεις των συγκρουόμενων συμμαχικών υποσχέσεων στους Άραβες και στους Εβραίους. Τόσο η Βρετανία όσο και η Γαλλία, αλλά κυρίως η πρώτη, υποστήριξαν την επανάσταση των Αράβων και προώθησαν την εθνική αποκατάστασή τους, ενώ παράλληλα υποσχέθηκαν (η Βρετανία ανέλαβε επίσημα το 1917) να προωθήσουν την ίδρυση εθνικής εστίας των Εβραίων. **Όπως επίσης προσθέτει η δεύτερη πηγή**, οι ΗΠΑ αποτέλεσαν το μοναδικό νικητή του πολέμου, επειδή αναδείχθηκαν σε ρυθμιστή των εξελίξεων μέσω των δανείων που παραχώρησαν σε όλους τους εμπολέμους.

ρρυθμιστή των μέσω των δανείων που παραχώρησαν σε όλους τους εμπολέμους.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα είναι διατυπωμένα με σαφήνεια, αντλούνται από συγκεκριμένα χωρία του σχολικού βιβλίου και συνδυάζουν τόσο την Νεοελληνική όσο και την Ευρωπαϊκή Ιστορία. Οι ερωτήσεις της Δεύτερης Ομάδας απαιτούν από τον υποψήφιο να συνδυάσει ικανοποιητικά τις ιστορικές γνώσεις με τα στοιχεία των παραθεμάτων. Τα σημερινά θέματα απευθύνονται σε έναν καλά προετοιμασμένο μαθητή.

